

супольнасці людзей. М. н. мае дзве формы праяўлення – вусную і пісьмовую і фармуецца на аснове мовы народнасці адначасова са станаўленнем нацыі з гэтай народнасці; мова нацыі як сацыяльна-гістарычнай этнічнай супольнасці людзей, што ўжываецца ў шэрагу паняццяў *родовий діалект, мова народності, етнічна мова* і існуе ў дзвюх формах – вуснай і пісьмовай з паўнацэннаю сукупнасцю ўсіх формаў яе існавання: кадыфікаваных (літаратурная мова) і некадыфікаваных (розныя тэрытарыяльныя дыялекты, жаргоны і да т. п.). [...] 2) мова, якую выкарыстоўвае ўся нацыя як сацыяльна-гістарычная, а не асобная рэгіянальная ці этнічная група; мова, што сукупна з іншымі адзнакамі (агульнасць тэрыторыі, культуры, эканамічнага жыцця ды інш.) характарызуе пэўную нацыю; мова, якая для культурнай, сацыяльнай і палітычнай супольнасці выконвае ролю нацыянальнага сімвала. М. н. уласціва нарматыўна-літаратурная форма выражэння, актыўная тэндэнцыя да еднасці, поліфункцыйнасць ды інш.” (Т. 2, с. 212).

Тэрміны і паняцці ў Словніку сучаснай лінгвістыкі кваліфікуюцца паводле іх паходжання (**Автостереотып этнічний** [бел. **Аўтастэрэатып этнічны.** – В.Р.] (грэч. *autos* – сам, *stereos* – цвёрды, *typos* – адбітак) (Т. 1, с. 13), наяўнасці дублетаў, характарыстыкі семантычна-парадыгматычных сувязяў, шляхоў выкарыстання тэрміналагічных адзінак і да т.п. Слоўнікавы артыкул істотна дапаўняе сістэмнае ўпарадкаванне семантычна-парадыгматычных адносін аналізаваных тэрмінаў і паняццяў, параўн.: “**Паралелізм** [бел. **Паралелізм.** – В.Р.] (грэч. *parallēlismós* – супастаўленне, параўнанне ад *parallēlos* – той, хто рухаецца побач) **сінтаксічний** [бел. **сінтаксічны.** – В.Р.] (прым. ад імя *сінтаксис* [бел. *сінтаксіс.* – В.Р.] – паралелізм, першая частка якога з’яўляецца апісаннем з’явы прыроды, а другая – стану душы, суадноснага са станам пэўнай прыроднай з’явы: *Цвілі каштаны, цвілі каштаны, ти мене кохав, ти мене кохав...* (Михайло Сенко). Гл.: **Паралелізм; Паралелізм порівняльний; Паралелізм заперечний**” (Т. 3, с. 21).

Завяршае “Слоўнік сучаснай лінгвістыкі: паняцці і тэрміны” **алфавітны наказчык** (Т. 4, с. 186-384), у якім сукупна падаюцца ўсе прааналізаваныя тэрміны і паняцці, што дазваляе мець выразнае ўяўленне пра ўвесь сабраны матэрыял і яго паслядоўнае вытлумачэнне. Звычайна можна знайсці на сучасных неабсяжных прасторах лінгвістыкі тэрміны і паняцці, не зафіксаваныя лексікаграфічнаю працаю. Гэта тлумачыцца тым, што слоўнік абагульняе наяўную тэрміналагічна-паняццевую сістэму на пэўным этапе, пасля якога актыўна працягваюцца навуковыя пошукі. Рэцэнзаваная праца належыць да цэласных, закончана структураваных, яна разлічана на дасведчаных навукоўцаў і на тых, хто толькі распачынае навуковае даследаванне. Прапанаваныя дэфініцыі тэрмінаў і паняццяў з’яўляюцца навукова матываванымі, адлюстроўваюць найсучасныя падыходы да разумення і кваліфікацыі адпаведных тэрмінаў і паняццяў.

Васіль Рагаўцоў (Магілёў, Беларусь)

Available 2 October 2013.

ІСПАНСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТИПОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рецензія на монографію :

Проценко, І.Ю. Лексика на позначення людини за віком в іспанській та українській мовах (структурно-семантична характеристика) [монографія] [Текст] /

І. Ю. Проценко (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження. – Т. 10). – Донецьк : ДонНУ, 2013. – 212 с.

Монографія І.Ю. Проценка «Лексика на позначення людини за віком в іспанській та українській мовах (структурно-семантична характеристика)» присвячена порівняльному

аналізу лексики на позначення людини за віковою ознакою в різноструктурних індоєвропейських мовах – іспанській та українській.

Проведене дослідження лексико-семантичних груп іменників (далі ЛСГ) на позначення віку людини, які вперше у вітчизняній лінгвістиці постали предметом зіставного аналізу в двох неспоріднених мовних культурах, є актуальним для сучасного порівняльного мовознавства та відкриває широкі можливості для подальшого вивчення на матеріалі інших романських і слов'янських мов. Наукова привабливість дослідження полягає в тому, що вивчення такого аспекту, як вік людини, дозволяє проникнути в глибини національних особливостей світобачення народів – носіїв іспанської та української мов. Результати дослідження, запропоновані в монографії, виходять за межі власне-лінгвістики – вони мають певну цінність міжгалузевого характеру, що перебувають на стику лінгвокультурології, психолінгвістики, соціолінгвістики, теорії міжкультурної комунікації, інших суміжних галузей.

Праця має стандартну та оптимальну структуру для подібних досліджень: вступ, три розділи, у яких здійснюється аналіз емпіричного матеріалу, дібраного з авторитетних лексикографічних джерел, висновки, додатки, іменний і предметний покажчики.

У вступі обґрунтовано актуальність проведеного дослідження, акцентовано увагу на науковій новизні, теоретичному й практичному значенні отриманих результатів.

У першому розділі «Типи іменників, що називають особу за віковою ознакою в іспанській та українській мовах» на підставі досліджень видатного американського психолога Е. Еріксона виділено п'ять періодів життя людини: дитинство (яке складається з двох відрізків: раннє дитинство і саме дитинство), отрочтво, юність, зрілість, старість. Наведено типи іменників, які називають особу за віковою ознакою в досліджуваних мовах.

У другому розділі «Визначення конотативних лексем, що називають особу за віковою ознакою в іспанській та українській мовах» розглянуто проблему територіальної та стилістичної диференціації лексем, що аналізуються, сформульовано основні принципи функціонування конотативно-оцінної лексики в розглянутих мовах. Також виявлено й описано моделі транспозиції основних значень іменників на позначення особи за віковою ознакою при семантичному словотворі. У монографії зроблено логічний та обґрунтований висновок про те, що механізм трансформації основного значення в різних мовах різний і залежить від географічних, історичних, культурологічних чинників розвитку будь-якої території, нації або країни. Крім того, з'ясовано морфологічні особливості аналізованих іменників. Найбільш продуктивним морфологічним способом словотвору аналізованих лексем є суфіксальний за участю суфіксів емоційної оцінки – демінутивів та аугментативів. Визначено продуктивність різних способів словотвору.

У третьому розділі «Структурно-семантична характеристика лексико-семантичної групи «особа за віковою ознакою» у сучасних іспанській та українській мовах» визначено структуру аналізованих ЛСГ: домінанта (ядерне слово) та периферія, яка може бути локальною (формується з нейтральних і конотативних лексем, утворених морфологічним способом навколо ядерного слова) і загальною, а також виділено домінанти, принципи формування і лексичну наповнюваність визначених ЛСГ.

У висновках підкреслено особливості семантики іменників, що називають особу певного віку в досліджуваних мовах, зроблено наголос на спільних та диференційних рисах словотвірної структури, завдяки якій аналізовані лексеми набувають додаткових конотацій. Зазначено, що в іспанській мові для номінації людини певного віку частіше використовуються слова з негативними конотаціями, в українській – з позитивними.

Додатки наочно ілюструють матеріал, наведений в основному тексті праці. Таблиці демонструють спільні та диференційні особливості використання зоо-, біо- та соціально-побутових метафор для номінації особи за віковою ознакою в іспанській та українській мовах. У схемах показано структуру аналізованих лексико-семантичних груп у досліджуваних мовах.

Аналітична частина дослідження, що містить розділи, які стосуються порівняльної характеристики словотвору й семантики лексико-семантичних груп «людина за віковою ознакою», являє собою систему нарисів, у кожному з яких подається порівняльна характеристика мовних даних, що, у свою чергу, пояснює причини відмінностей іспанських та українських словоформ. Для більшої наочності автор відсилає читача до схем і таблиць, які узагальнюють результати зіставного аналізу лексики на позначення людини за віковою ознакою і подані в додатках.

Не можна не оцінити вагомість підходу автора до описуваного матеріалу. Дослідник залучає до аналізу не тільки літературні назви людини за віковою ознакою, але й соціальні та стилістичні шари національних мов, і робить це в дуже складному вимірі порівняльного аналізу.

Особливо складним завданням, що поставив перед собою І.Ю. Проценко (з яким він, до речі, цілком впорався), є аналіз іспанської лексики з урахуванням її територіальних варіантів, у яких одна й та сама, етимологічно єдина в усіх варіантах, лексема може мати різні, іноді такі, що не мають нічого спільного, елементи значення.

Слід зазначити, що запропонована в роботі модель структурної та семантичної класифікації лексем, що називають людину за віковою ознакою, є певним внеском у зіставне вивчення лексики різноструктурних мов. Модель опису вказаних лексем може бути використана для розширення методологічної бази лексико-семантичних і культурологічних досліджень як загалом, так і для кожної з досліджуваних мов (у романістиці й україністиці), для розвитку суміжних наук, таких, як етнолінгвістика, лінгвокультурологія тощо. Практичне значення одержаних результатів у монографії І.Ю. Проценка визначається можливістю їхнього використання у викладанні порівняльної лексикології іспанської та української мов, загального мовознавства, когнітивної лінгвістики в курсі теорії та практики перекладу, у перекладацькій практиці.

Проведене дослідження може бути продовжене на матеріалі інших різноструктурних мов із залученням лексем, які належать до різних частин мови, що дозволить зрозуміти й зіставити процес формування національного образу людини, який, у свою чергу, визначає загальний характер й особливості національної мови.

Михайло Сенів (Донецьк, Україна)

Available 29 September 2013.

КАТЕГОРИЯ КВАНТИТАТИВНОСТИ В СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ (доклад на «Грамматических чтениях – VII» (Донецк, 5.02.2013 г.))

В настоящее время в современной лингвистике важное место занимают некоторые относительно новые её разделы и направления, как, например, когнитивистика и концептология, что можно только приветствовать. К сожалению, для многих наших коллег грамматика отодвинулась на задний план и не представляет интереса. Вместе с тем, и когнитивистика, и концептология коренятся в грамматике, о чем И.И. Мещанинов писал еще в 1945 году¹. И без углубленного изучения грамматики эти науки обречены на поверхностное существование, они не смогут стать частью фундаментальной грамматики, которая нам очень нужна, и которой у нас пока еще нет ни для одного языка.

Более 80-ти лет назад А.М. Пешковский выступил с идеей объективной грамматики², то есть, грамматики отражающей не нормативные положения, всегда временные и часто

¹ Мещанинов, И.И. Понятийные категории в языке [Текст] / И. И. Мещанинов // Труды военного института иностранных языков. – 1945. – № 1.

² Пешковский, А.М. Объективная и нормативная точка зрения на язык [Текст] / А. М. Пешковский // Объективная и нормативная точка зрения на язык. – М., 2010.